

Գործող Աւսմ. Զարգացողութեան կողմէ
Թարգման Միջոցէլէ Էֆէնտի Կիւլլապ
Էսն ինչպէս Նաւն անգլիական գեո-
լոգիական գիտարար պաշտօնէն իր
ժեմիէ կայարանն երթալով, ողջերիմ
մաղիմեցին գեոպանին ու գեոպա-
նուհւոյն :

ՓԵՆԱԼԱՆՈՒՆԵՐ

Ռուսահայտան զեպպան Գ. Միթիլինէօ
իւր ատարաւ մայրաքաղաքս դարձաւ
ուրիշէն:

Մը Միթիլին Սանտիորն ե Տիէնի Սան-
տան որք երկուս ձեռն Հանի Ռաիֆ կը
տան էին, մայրաքաղաքս դարձան եւ
արապիկ իրենց տմբարեանցը զեպպին ե
տրոթի քը մայրաքաղաքս Հասան Եանէ
քը: զեպպապանի շարտարան Գ. Ե. Ե.

պէր առնու ըստանալայ Երրորտարդ
 Եւ Բորեկեան Անխիբ առնու աղջկան
 Բայ Բաւարքի Է Է Թէ Բոտիկա-
 Իւնն իմանալով ձերբակցելի է այդ
 Երրորտարդը

Պօղոս պատմական ատենանք մէջ ամ-
 րէ Բաւարքի Թեան զատապարտեց
 ամուսն մարդ մը, որ իւր մայրը
 ծնեալ է

Երեւ
 զոր
 Ինք
 Ան
 Եւ

21	18	2
----	----	---

գէ որ հայերէն լաւ գրել գիտցողն
է. Կարգաւոր է. ան քաղաքացիական

1844

Հայ լրագրողը լեզուն իսկ հասկանողները յայտնաբերեալ են. զոր. Պոլիս հրատարակողը հայապաշտի մի թուրքերէն լրագրողի կայ, որ գրեթէ միակ լրագրողներէն Պոլսուայի հայ հասարակութեան կողմէ ստացուողը — կը պատահէ երբեմն որ այդ լրագրողը երբորդ երեւոյ ամբողջովին հայերէն գրուած լինի. և ահա մեր պարտաւորը (խօսքը միայն տեղեւոյն ազգային վարժարանաց մէջ ուսանողներու վրայ է և զգործադրարար մնացեալ խիստ անհնաւ թիւ մը կը կազմեն) երբ այդ երեւոյն գտն, բարահանալով մէկ զի կը եւեման թերթը. իրաւունք ունին որովհետեւ ինքուան չեն հասկնար միեւնոյն բանն է փրոմտերէնի և որիքը գրեւորեալ նկատմամբ եւս. Արդ այս տխուր կացութիւնը պարզեմէ յետոյ չեղուն մեզ հարգունել թէ լրագրողը եւս չէր լինել եթէ Առաւմտաստիւր ընկերութիւնը փոխանակ գրեթէ ի զուր փառնելու այդ 3000 ոսկին՝ այդ գումարով նախ Պոլսոյ ազգային յառաքելով վարժարանաց և յետոյ եւրոպայի համալսարանաց մէջ կրկնէ տար ուշիւ աղքատ պատանիներ որոնք իրենց լայնորով գերազանցապէս անկախ օգտաւոր պիտի հանդիսանան. իրենց հայրենի քաղաքին և տեղեւոյն ազգայնաց կրթական վիճակը տարբեր զայն մը պիտի ստանար. Անցնելով ներկայիս փափաքելի էր անշուշտ որ Առաւմտաստիւր ընկերութեան վարիչը անցնել իրատեսութիւնով այժմ աւելի գիտակցութեամբ գործածելին իրենց խնամոց յանձնուած նախնական գրանկները:

ԳՐԶԻ ԶԲՈՒՆԵՐ

Ս. ՀԱՌՓԻՄԵԱՆՏ ԱՂԶ. ՎԱՐՈՒՐԱՆԻՆ ՀԱՅԻՍՏԱՆԻ ԱՌԹԻՔ

Առաւօտ էր. մինչ այդուռ տակ լուսնէր Սեր նաւէ արագ զէպ ի Պոլիս կը սուչէր, եւ գիտէի ծովն ու ծովափն այլ չընդէր, Չայն մ'իմէ ըսաւ. «Կուգան ինձ հետ յՕրթագէղ, «Հոփիսմանքս ունինք այսօր տուն, հետեւ գէտս: Եւ ես քաջի, մղբուած խանդէս, ետանդէս:

Սանդուխտներէն ստորաւորով կ'ըլլենք վեր. Խոր լըռութիւն մ'որ պերճախօս կը թըւէր: Կարծես պատած, պաշարած է ամէն ինչ. Հանդիսականք ուր, արթնն են թէ ինքի թիւի: «Ո՛ր ըսէի. ո՛չ ձայն կայ, ո՛չ մեղով աղմուկ, Հանդէս է՝ թէ ոտայն հիւսն մի մտնուի... Բիշ մ'այ կ'ըլլենք և մի կամար գտնուի: Գորդ:

Մի գուռ տեսնենք. «Երեսն—իշ ստացի, քաղի՛ ստացի—

Այն գիւղը սեւնն որուն պարտինք մենք եւսն:

Հարիւրաւոր զէնք ու զգրուից կ'երեւան. Գրաւած բոլոր նստարաններն և արժող. Բնանիւթներ կան հոն, մամլէն մինչև թուր, Թուր թէ խարտեալ, գէթ էնչաւ, կարծ, երկայն:

Որք պապիկներն ծեր աշուշտ ու թարմ Ներշնչ:

Չաւաճ կեսողի ըզր կայ թաւամ մի գոլ: Գտն:

Այլ որքա՛ն ալ մատաղ կուտանք հիւսքանք, Ժպտուն, խօսուն և, մանաւանդ, վառ աշուի:

(Որով կանանց Օրթագէղցին ծանօտի), Աչեր, որոնք, մէկ նայուածքով, միայն Մարտիրոսեան շրթունքներէ՛ յառ խօսին. Աչեր, որոնք, զերթ խաւել ի մէջ բուրբառնին:

Ձեռն գիտեր թէ հոգի՞ փառնէ՞ թէ վառնէ՞...:

Հոն է նար. Պէյ, և զէպ ի յաճ կիսանդ: Հոն է նաւ. Տ. Մարգարեան Տէր Սահակ. Հոն՝ Եւսուսփեան—Ձիւք Մըլըրեան Հայրն աւագ:

Պայծառացեալն յիշխանան յիւրեւ աղ... Նաեւ չէր անդ...—Ո՞ր գու որ, հոն ուր չըկաւ:

Հայնածաւայ տեղ մը մընայ միշտ պաւկաւ...:

Հոն չեն գիւղին գորարարեան պնդք որք են:

Տեսարք Եսայեան Խմանուել, Յ. Գուրգէն. Հոն չեն, այդ, սակայն իրենց վէճ հոգին թէ՛ն անուս, թրթուայ, խալաւայ կրթի:

Ձի հանդիսին մէջ—կիսաւարտ երբ հասանք:

Կանաչազեղ բեմ մ'առնէ, չորս կուտանք Այլու մայիկ. և թրթաւած հնչեք յուսին Բարսեւ հետ նախնաց լեզուաւ կը խօսին. Այլ իրենց չեւաք աշխատն նուրբ, զաւն, որդեղ են,

Որ կը սիրեմ այն հին բարբառն... ուսն կեղնէ:

Ձոր պիտաւոր հաստ չըթուներն շատ տեղ ինձ:

Լըսել արած են՝ Գառնալու՛ր զերգ պըլ: Գիւն...:

—Յետոյ դաշնակն՝ հըլու փափուկ վարժաւան:

Հնչեց—կարծիր. գեղին, խնծոր, զեղծ տուն: Եւ իշխաւալք, արագաթեւ զերգ ծիտաւ, վերադառնան մեր Անցելոյն մէջ պայծառ...:

Այդ քաղցր երգին՝ երբն քաղցրիկ յուշալքար:

Կը յարգեն պընակով ըլլուր ու շաքար, Գրողն երկայնք, ցամաք չըթար, թաց մատիւր,

Մատուցանեն յարգ (ըստանճոս) ու պատահ: Յետոյ խօսք մ'այ փորք աղբիւրէն շուրա՛նի: Կուգան շրմա կազմել, երգել ու յանդիւրժարութեան շուրջն որ՝ Մանկան մի պարտել: Խօսող, — Խորհող, կիրթ ծաղիկներ: Գնցող, — Գնացող, Կիրթ ծաղիկներ: Կայսրութեան ըզրգ մը հրեշտակայ ալ թուր: Մաղթանք մ'ուղղեն առ Հոփիսման կոյս փութիւն:

Մտախոհ մէջ հնչէ դաշնակն այլ նորէն, եւ մինչ արդէն մեզ ներքէր տաքն անորէն թափել տալով քրտանց խոշոր բեր կաւթիւ:

Ահա՛ բեմին քով կուգայ զէնք մը... Ժութիւն, Գալիպոլի, կուտի մը պէս փափուկանալ:

Անցաւոր...—Ինքն է Միհրան Աղաջաւ: Որ կ'ըսուի ծայրիկ ընդհան ճարտարան, Հատիկ հատիկ կարգաւ չէր ձեռնաւան, Զանալով որ ակնհայտին մեր պղտոր Ձը ժողովին եւ ո՛չ մի բառ, կէտ, ըստոր...:

Չուլային հետ ի մէջ թրէ զեղիւն: Եւ—նոր, անգի՛րէ գիտի մը պէս—կը յիշէ իւր փափուկաւ տրեւոյնը Հայոց աշխին...:

Ձիւքն ունկնդրենք լըռութեամբ խոնր խորին:

—Գիտեմ որ միշտ, ուր կայ հանգիս, տուն, կանաւ:

Պէտք է զգուշ խօսուած ճառերն անպատճառ:

Բայց զգուշու համար զայս գիր պերճութեամբ, հաստ, Կապուտ, Բաւեր, Կապուտ, Կապուտ, Կապուտ:

Անպէտ, յանգիւր, բաւեր, Կապուտ, Կապուտ, Կապուտ, Կապուտ:

Երբ կ'աւարտէ, զինքն ողբունեն մեր ծափեր:

Ձի՛ մենք քրտինք, ինքն ալ լեզուի կը թափէր...:

Ետեմ՝ Եւսուսփեան էֆէնտի խօսք անշուշտ:

Պատեց՝ քրտան և հիւղ ամաց ի յոյժով: Սեպին համար որ յ'Օրթագէղ չէ՛ արկայ՝ Սոյն կրթական կեանքն և արդիւնքն օգտակար:

Եւ վերջապէս մաղթելով որ առ յաւիտ կանգուն, փայլուն մընայ այս յարիւրաւոր:

Իւր մաղթանքն՝ որ հազիւ վայրենան տեւեց հիւղ:

Մեն՝ արտիժով և հաճութեամբ ծախել: Զամլենք օրհնեց՝ նար Պէյ Սորէն Սորէն:

Բոլոր ներկայք, Գիւնք, տարաք զանազան, Առաւմտագիրք բերանք, չըթուեք վարդաւոյն:

Ըշտակով իւր գիրք ալին ի համարին: Այլիկ թէ մանչ, հիւր թէ տանուի, իստուն ի խաւի:

Ուրախ զուարթ սկսան հազիւ զէպ ի քուսն:

Գիտի թէ՛ Օրթագէղ հետ և Տիկնայ՝ Ուղ սանուհիք պիտի բնութեան կըլեն լայն:

Կէս օրէն ետքն, և երթալով չ'իմարիլն Գալիպոլ մէջ՝ խալան, երգեն ու ցառ: Գաղթը ալ են—Բայց չեմ գիտեր թէ ինչու:

Այս առթիւ մէջ ուզեր է, ճիշտ զերգ զընչու:

Բիշ մ'առաջուան բաց երկինքը կապուտ տակ:

Ընել մի պաղ կամ, մանաւանդ, թա՛ց կատակ...:

—Հնչեղի պէս անծրեւ, փայլակ ու կայ: Ծակ:

Թափեր են հոն ուր չըկայ չէնք. չը կայ ծակ:

Պատեցարիչ ո՛չ իսկ խարխուլ մի տանիք: Գարգալան այս բաղմամբ ընտանիք:

Դառ մ'առնելով թէ՛ն անճա՛, հեղուկ, Գառն, Գառն:

Թէ է՛յաշխարհի երթէք հանձնք չի՛ք անհոտն:

Կաթիլներուն տակ անծրեւն ընթացիկ: Տուն դարձեր են, թրթած, սակայն ո՛չ թացիկ...:

ԱՓԱՄԱՆ

ԳԱՆՈՒԹԱՆՈՒ ՍՈՒՐԶԱՆԴԱՆ

ՄՈՒՆԵ, 24 մայիս

Այս տարի երկրաշարժաց նպատակով յատուկ տարի մըն է, զի գարնան սկիզբն գրեթէ շարունակ երկրեւն անդամաւ իւր զարկար: Կենսաւան և օգտաւան կաթիլներով կը թափայ երկինք ի մեծ ուրախութեամբ ի զգուշանութիւն երկրաշարժաց, և եթէ ուրիշ պատահարներ չը հանդիպին այժմէն իսկ շնորհ առաւուրին անպահովեալ և աներկայեղ է:

Ամսոյս 18ին թէ՛ն աստիճանաց կարկուտը պա՛կ մը վարանման մէջ ձգեց զմեզ կարծելով թէ մեծ փոս պիտի հասցնէ հնոցն, այգիներուն և պոպոտու ծառերին, բարեպաշտար շատով յորք անծրեւ, բարեպաշտար շատով յորք անծրեւ, բարեպաշտար շատով յորք անծրեւ:

Գառն էր Սոգոմոնի ծորն, երբ կը տեսնէ կարկուտի և անծրեւի տեղադարձար: Կարկուտի մեծիկ քարի մը տակ ապաստանել, յանկարծ հնչեղ զերէն գալով, խեղճ կընէ իւր երկու մատաղաւան մանկիկներով մէկտեղ կ'առնէ: Կը տեսնէ, ուր ունեւորդ դիպիկներ զերէն գառնէ ցան: Զրահեղ եղանակով ունեւորդ տեսնուեց, Զաւարի վրայ կարկուտ չգալով արտերն անհնաւ մնացին: Մինչ այս տուգերը կը գրեմ, երկինքն անդամաւ մեղմիկ ինն կ'անծրեւէ:

—Անցեալ հաւաքով Պատրիարքարանին հասաւ մեր Գեր. Խորհրդի ընդհ. վառնալար—Առաւմտագիրք փառնալարին:

—Միշտ Գառն. Խորհրդի Առաւմ. Խորհուրդը Բաղային նախակրթարաններն փակելով ուղղութեան մը վերածելու համար, ծրարող մը յորինելու երկանց մէջ կը գտնուի դեռ:

ԻՌՏԱՍՈՒԹ, 15 մայիս

Աղք. գերեզմանատուն որմէրու շինութեան գործը փութաբանութեամբ յառաջ կը տարուի, յընթաց երկու շաբաթուայ ընթացքով քարերը բարձրացան են շուրջնակի: Երեսուն մէկ քանի ժամերը գործաւորաց ժողովարանին վիճակը Այգերու Հովիտ Գեր. Գիւնքարանի վրայ, Ժողովարանի ամբարանին վրայ յոյժ զգուշի կը հանգիստանայ այս գործին մէջ և կըրնայ օտար ազգաց ետանդ իսկ ի նախնան շարժել: Կիրակի օրեր, Ժողովարանի հոն թաղմութիւնը կը խաւել ի ծովափն, ուր զիջուած են ծախու անուան զարկեր, և մի երկար շարքի վրայ կեցան՝ ծովափը: Գերեզման մինչ գերեզմանատան վարիչը, որ 350 մէթր հեռաւորութիւն կը հաշուի, մեղքէ մեղք քարերը կը փոխադրեն ի գերեզմանատուն: Իսկ կանայք և աղջիկներ զարկարար: Գերեզմանատան մէջ մի և նոյն ուղղութեամբ կեցած քարերը կը գիւղն բացուած հիւսիսը քարը:

Ժողովարանի ինքնօգնութեան, ինչ նախնայութեան և պարտուց կատարման գործնական դաս մ'է, երբ կը տեսնէ իւր վիճակին Այգերու Հովիտ Ժողովարանի վրայ կեցած մէկտեղ քար տանիլ և աշխատել: Երկուսի Բաշանայից դասն, Բաշանայից Ժողովարան, Տեղափոխութեան Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան, Բաշանայից Ժողովարան:

մերոյ. այն արարողութիւնը սկիզբն առնել ի Պաղիսպին, յերուսաղէմ: Բայց մինչև 4-5րդ դար ի զիր չէին անդուցած զայն և չէին հրատարակում ի հիւստիսիւն Մատուցիլոյ՝ ու ահի հիւստիստաց, հիւստիստաց անհնաւ հատարեք յաղմանակեց և անդադարդ հատարուեցաւ: Կապալատութեան տեղափոխ զայն, խորհեալ յանձնաժողով հատարուեալ կանոններով կարգաւորեք՝ արձանադրել և տարածել զայն:

Այս պատմական ճշմարտութիւնը կը հետեւի ի իւր իւր անդ արարողութիւնը. — յորոց չէ կարելի գտնել եկեղեցական երգերը. — մինչ նոյն էին առ քրիստոնէսայս օրոյն: Այս փորձանութիւնը անհնաւանգաւ երբ քրիստոնէսութիւնը տարածուեցաւ ընդ ամենայն աշխարհ, իւրաքանչիւր ազգ մէջ զեղ բնորոշ նախ, կամ ճախարհաց և կամ փոխեց զիւր արարողութիւնը՝ առանց փոխելու հաւատոյ ընդհանուր դասականութեան, որ, կամ անդիտութեամբ կամ դիտութեամբ, ինչ ինչ փոփոխութիւններ կրեց առանձին յետ քարոզի մ'արարչոյ:

Առաջին գտնադրանք արարողութիւնը էին և են տակաւին յարեալ և յարեւմտաւ: Առաւել ընտան է զի շարքեր զայն սկսելով յարեալից, փայնի զի ասոր անցին նորա յարեւմտաւ: Նախ և առաջ իրենք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ արարողութիւնը որ Տնտ գնեմ ճոխարան մերայն Հայոց երկաւին ետանդին և հանձնարար նրապատիւ, փե՛հ արարողութիւնը որք իւր անցին դանձ պահուել են մինչև յարեւմտը, և զոր 5րդ դարու մէջ՝ յիմարածմիտ անանք ընդունայ

